

مقدمه مؤلف

و مولانا شمس را گفت: «پس زخم‌هامان چه؟ و او پاسخ داد: نور از محل آن‌ها وارد می‌شود.»

اکنون که این سطور را می‌نویسم، آسمان غبارآلود و دل‌ها محزون است. نمی‌دانم جوانانی چون شما کجا نشسته‌اید و دل به کدام آرزو سپرده‌اید، اما هر چه هست برای خودتان و رؤیاهایتان و کشورتان تلاش کنید. من این‌جا باز هم نشسته‌ام و به امید تحقق آن‌ها برایتان می‌نویسم.

کتاب حاضر، به منظور کمک به شما برای شرکت در امتحانات درس دینی است. تمام تیپ‌هایی که از آن‌ها در امتحان نهایی سؤال می‌آید به ترتیب و دسته‌بندی شده و با ذکر آدرس آمده و سپس بخش‌هایی که تا کنون از آن‌ها سؤال مطرح نشده، مورد توجه قرار گرفته است. این چنین هیچ قسمتی از کتاب باقی نمی‌ماند و با خواندن همه سؤالات و پاسخ آن‌ها، تسلط کامل به درس پیدا می‌کنید. قبل از پاسخ سؤال‌ها نیز درس‌نامه‌ای مفید و کامل و در عین حال دسته‌بندی شده آمده که در بخش آیات و احادیث چنانچه پیامی خارج از متن کتاب نیاز بوده، نوشته شده و در غیر این صورت پیام آن، همان متن مورد اشاره در قبل آن آیه یا حدیث می‌باشد و از تکرار مطالب خودداری شده؛ لذا با خواندن این کتاب هیچ بخشی را از دست نداده‌اید.

و من باز هم برایتان آینده‌ای روشن، دلی پر نور و چشمانی خندان آرزومندم و از نظرات خود مرا به این آدرس Samieearef@yahoo.com بهره‌مند کنید.

فهرست مطالب

ترتیب پاسخ	سوال	
		درس اول
۵۱	۵	هستی بخش
		درس دوم
۵۴	۸	یگانه بی همتا
		درس سوم
۵۹	۱۲	توحید و سبک زندگی
		درس چهارم
۶۳	۱۵	فقط برای تو
		درس پنجم
۶۶	۱۸	قدرت پرواز
		درس ششم
۷۰	۲۲	سنت‌های خداوند در زندگی
		درس هفتم
۷۳	۲۶	درگروکار خویش
		درس هشتم
۷۸	۲۹	بازگشت
		درس نهم
۸۲	۳۳	زندگی در دنیای امروز و عمل به احکام الهی
		درس دهم
۸۶	۳۷	پایه‌های استوار
		درس یازدهم
۸۹	۴۰	عصر شکوفایی
		درس دوازدهم
۹۲	۴۲	نگاهی به تمدن جدید
		درس سیزدهم
۹۵	۴۶	مسئولیت بزرگ ما
		ضمیمه: امتحانات نهایی
۱۰۹	۱۰۱	■ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۰
۱۰۹	۱۰۲	■ امتحان نهایی شهریور ۱۴۰۰
۱۱۰	۱۰۴	■ امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۱
۱۱۱	۱۰۵	■ امتحان نهایی شهریور ۱۴۰۱
۱۱۱	۱۰۷	■ امتحان نهایی دی ۱۴۰۱

یگانه بی همتا

درس ۲

آیات و احادیث با توجه به آیات قرآن و احادیث به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- ۷۲- مراتب توحید یا شرک را در آیه شریفه: ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ...﴾ مشخص کنید. (خرداد ۱۴۰۱ - شهریور ۹۹ - خرداد خارج ۹۹)
- ۷۳- عبارت شریفه ﴿مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ به کدام مرتبه توحید اشاره دارد؟ (خرداد خارج ۱۴۰۱ - شهریور ۹۸)
- ۷۴- آیه شریفه ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...﴾ به کدام یک از مراتب توحید برمی گردد؟ (دی انسانی ۱۴۰۰ - دی ۹۸ - شهریور ۹۸)
- توحید در خالقیت
توحید در مالکیت
- ۷۵- آیه شریفه ﴿أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ...﴾ به کدام مرتبه شرک اشاره دارد؟ (دی انسانی ۹۸)
- ۷۶- با گفتن کدام عبارت، تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می شود و دفاع از حقوق او بر دیگر مسلمانان واجب می گردد؟
- ۷۷- آیه ﴿قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أَعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَهُوَ رَبُّكُمْ كُلَّ شَيْءٍ...﴾ را ترجمه کنید و بنویسید به کدام مرتبه توحید اشاره دارد؟
- ۷۸- عبارت شریف ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ... وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ به چه معناست؟
- ۷۹- از تدبر در کدام آیه سوره توحید درمی یابیم که؛ خداوند از هر جهت کامل و بی نیاز است و تنها اوست که سزاوار قصد کردن و برطرف کردن نیاز مخلوقات است؟
- ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾
﴿لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ﴾
- ۸۰- با توجه به عبارت قرآنی، ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ﴾ کسی را می توانیم به عنوان رب خود انتخاب کنیم که.....
- ۸۱- مراتب توحید یا شرک را در آیه: ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ به ترتیب مشخص کنید.
- ۸۲- طبق آیه ﴿قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَ لَا ضَرًّا﴾ کسی که اختیار..... را ندارد، نمی تواند..... مردم باشد.
- ۸۳- براساس آیه ﴿أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ﴾ در چه صورت جا داشت که مردم در اعتقاد به توحید در شک بیفتند؟
- ۸۴- حضرت علی علیه السلام می فرماید: «خدای من! مرا این عزت بس که..... تو باشم و این افتخار بس که تو..... من هستی.»
- ۸۵- معنای «واحد قهار» بودن خداوند در آیه ۱۶ سوره رعد: «و هو الواحد القهار» چیست؟
- ۸۶- با توجه به حدیث امام رضا علیه السلام: «من لم يشكر المنعم من المخلوقين لم يشكر الله عزوجل» انسان موحد چه رفتاری دارد؟

صحيح غلط درستی یا نادرستی گزاره های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید.

- ۸۷- اگر کسی معتقد به شرک در خالقیت باشد، معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود. (خرداد انسانی ۱۴۰۱)
- ۸۸- از آن جا که خدا تنها مالک جهان است، تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست. (شهریور ۱۴۰۰)
- ۸۹- پایبندی به جمله «لا اله الا الله» همه زندگی فرد مسلمان را در رابطه با خدا، خویشتن و دیگران تغییر می دهد. (خرداد انسانی ۱۴۰۰)
- ۹۰- جریان تکفیری ها هر نوع توسل و درخواستی را از اولیای دین، شرک آلود می دانند. (دی خارج ۹۹)
- ۹۱- توحید در ربوبیت بدان معناست که موجودات، به خصوص انسان، نقشی در پرورش و تدبیر ندارند. (خرداد خارج ۹۹ - شهریور خارج ۹۸)
- ۹۲- درخواست از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و اولیای الهی علیهم السلام برای اجابت خواسته ها، منافاتی با توحید ندارد. (دی انسانی ۹۸)
- ۹۳- شرک در ولایت یعنی اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که تدبیر جهان را بر عهده دارند. (دی خارج ۹۸)
- ۹۴- قرآن، بارها تأثیر داشتن موجودات گوناگون را در عالم یادآوری کرده است. (شهریور انسانی ۹۸)
- ۹۵- عقیده به توانایی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در برآوردن حاجات انسان (مانند شفادادن) موجب شرک است. (شهریور خارج ۹۸)
- ۹۶- برای قبول توحید در ربوبیت، باید هرگونه اثرگذاری را از اشیا و انسان ها سلب کنیم. (خرداد انسانی ۹۸)
- ۹۷- توحید در مالکیت عبارت از این است که معتقد باشیم خداوند تنها مبدأ جهان است و موجودات همه مخلوق او هستند.

- ۹۸- مخلوقات، جز به اجازه خداوند نمی‌توانند در جهان تصرف کنند. چنین اجازه‌ای به معنی واگذاری ولایت به دیگری است.
- ۹۹- پزشک به واسطه استفاده از اسباب مادی و اولیای الهی به واسطه اسباب غیرمادی و با اذن خداوند کارها را انجام می‌دهند.
- ۱۰۰- عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین در برآوردن حاجات انسان، تنها به زمان حیات دنیوی ایشان اختصاص دارد.

جای خالی

- ۱۰۱- در اسلام بدون اعتقاد به ..... هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد. (خرداد خارج ۱۴۰۱)
- ۱۰۲- هر کس مالک چیزی باشد، حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، به این حق تصرف ..... می‌گویند. (دی ۱۴۰۰)
- ۱۰۳- اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خدا آفریده‌اند، دچار شرک در ..... شده است. (شهریور خارج ۱۴۰۰ - دی ۹۹)
- ۱۰۴- منظور از توحید در ..... این است که مخلوقات، جز به اجازه خداوند نمی‌توانند در جهان تصرف کنند. (خرداد ۱۴۰۰)
- ۱۰۵- توحید در ..... بدان معنا نیست که موجودات، به خصوص انسان، نقشی در پرورش و تدبیر سایر مخلوقات ندارند. (شهریور انسانی ۹۹)
- ۱۰۶- این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان هستند، به معنای آن است که هر کدام از آنها ..... و ..... هستند. (شهریور خارج ۹۹)
- ۱۰۷- اعتقاد به این که در کنار خداوند دیگرانی نیز هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند، شرک در ..... است. (دی ۹۷)
- ۱۰۸- خداوند در قرآن کریم اخلاق، احکام و همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان را بر مدار ..... قرار داده است.
- ۱۰۹- از آن‌جا که خداوند تنها ..... جهان است، پس تنها مالک آن نیز هست.
- ۱۱۰- اگر خداوند، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را ولی انسان‌ها معرفی می‌کند، بدین معناست که ایشان را ..... ولایت خود و رساننده ..... قرار داده است.
- ۱۱۱- هر کس که خالق و مالک و ولی چیزی باشد، می‌تواند آن را ..... کرده و پرورش دهد.
- ۱۱۲- اگر کسی معتقد به شرک در ..... باشد، معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود.
- ۱۱۳- اگر کسی گمان کند که می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند، گرفتار شرک در ..... شده است.
- ۱۱۴- عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین در برآوردن حاجات انسان وقتی موجب شرک است که این توانایی را ..... بدانیم.
- ۱۱۵- هیچ گروهی از مسلمانان، غیر از جریان‌هایی که امروزه به ..... مشهور شده، درخواست از اولیای دین و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را شرک‌آلود نمی‌دانند.
- ۱۱۶- برای قبول توحید در ..... ضرورتی ندارد که هرگونه اثر را از اشیا، و یا انسان‌ها سلب کنیم.
- ۱۱۷- نظام خلقت مبتنی بر ..... است و هر انسانی در مسیر ..... پیش رود، قدرتی می‌یابد که برتر از قدرتهای طبیعی است.

پاسخ کوتاه

- ۱۱۸- عقیده به توانایی پیامبر صلی الله علیه و آله و اولیای دین علیهم السلام در برآوردن حاجات انسان، در چه صورتی شرک است؟ (دی انسانی ۱۴۰۰ - شهریور ۱۴۰۰ - خرداد خارج ۱۴۰۰ - دی ۹۹ - خرداد خارج ۹۹ - دی ۹۷)
- ۱۱۹- عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین علیهم السلام در برآوردن حاجات انسان، در چه صورتی عین توحید می‌باشد؟ (شهریور انسانی ۱۴۰۰ - شهریور خارج ۱۴۰۰ - خرداد انسانی ۹۹)
- ۱۲۰- هر کسی مالک چیزی باشد، حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، به کدام مرتبه توحید اشاره دارد؟ (خرداد انسانی ۱۴۰۰ - خرداد انسانی ۱۴۰۰)
- ۱۲۱- کدام اعتقاد دینی مانند روحی در پیکره احکام دین حضور دارد و به آن معنا می‌بخشد؟ (شهریور ۹۹)
- ۱۲۲- اگر معتقد باشیم در کنار خداوند، دیگران نیز حق تصرف در جهان را دارند، به چه شرکی گرفتار شده‌ایم؟ (خرداد انسانی ۹۸)
- ۱۲۳- اصل و حقیقت توحید به چه معناست؟
- ۱۲۴- اجازه خداوند برای تصرف مخلوقات در جهان به چه معناست؟
- ۱۲۵- ربّ به چه معناست؟
- ۱۲۶- باغبانی که زحمت می‌کشد و به پرورش درختان اقدام می‌کند، با توجه به توحید در ربوبیت، کارهایش چگونه معنا می‌شود؟
- ۱۲۷- چرا عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین در برآوردن حاجات انسان اختصاص به زمان حیات دنیوی ایشان ندارد؟
- ۱۲۸- این که در قرآن بیان شده: «در غسل برای مردم شفاست»، چه نکته‌ای را در عالم به ما یادآوری کرده است؟
- ۱۲۹- چه کسانی می‌توانند پادشاهی در یافت کنند که کرامات و عنایات به مخلوقات، جلوه کوچکی از آن است؟
- ۱۳۰- این مطلب که وزیر حضرت سلیمان در یک لحظه تخت بلقیس (ملکه سبا) را از مسافتی طولانی منتقل کرد، نشان‌دهنده چه مطلبی در توحید است؟

اصطلاحات و تعاریف اصطلاحات و مفاهیم زیر را تعریف کنید.

- (خرداد ۱۴۰۱ - خرداد انسانی ۱۴۰۱ - دی خارج انسانی ۹۹ - خرداد انسانی ۹۹ - خرداد خارج ۹۹)
- (خرداد انسانی ۱۴۰۱ - خرداد انسانی ۱۴۰۰)
- (خرداد انسانی ۱۴۰۰)
- (خرداد خارج ۱۴۰۰ - دی خارج ۹۹)
- (دی خارج ۹۹)

- ۱۳۱- توحید در خالقیت
- ۱- شرک در ولایت
- ۲- شرک در خالقیت
- ۳- شرک در ربوبیت
- ۴- توحید در ولایت
- ۵- توحید در مالکیت
- ۶- توحید در ربوبیت
- ۷- شرک در مالکیت
- ۸- تکفیری‌ها

چند گزینه‌ای گزینه مناسب را انتخاب کنید.

- ۱۳۲- از آن‌جا که خداوند، تنها مالک جهان است، .....
 ۱- تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست.
 ۲- کدام گزینه در مورد «رب» درست است؟
 ۳- به معنای مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست.
 ۴- بیشترین فراوانی را در میان اسمای الهی دارد.
 ۵- نقش و اثرگذاری سایر مخلوقات را نفی می‌کند.
- ۱۳۴- اگر کسی معتقد به شرک در خالقیت باشد، معتقد به شرک در ..... نیز خواهد بود.
 ۱- ولایت
 ۲- مالکیت
 ۳- ربوبیت
- ۱۳۵- عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین در برآوردن حاجات انسان چه زمانی مانند اثر شفابخشی دارو، می‌باشد؟
 ۱- این توانایی را از خود آن‌ها بدانیم.
 ۲- این توانایی را در کنار حق تصرف خداوند بدانیم.
 ۳- کدام گزینه تأثیر داشتن موجودات در عالم را به نادرستی بیان کرده است؟
 ۴- می‌توان با قبول اثر مخلوقات، این اثر را از خداوند بدانیم، نه مستقل و بی‌نیاز از او.
 ۵- اولیای الهی که مراحل کمال و بندگی را پیموده‌اند، وسیله و طریق شفابخشی هستند.
 ۶- خداوند برای شفابخشی فقط یک راه قرار داده است که با ایمان و عمل صالح به دست می‌آید.

کشف ارتباط هر یک از عبارتهای سمت راست جدول با کدام یک از عبارتهای سمت چپ ارتباط دارد؟

(شهریور انسانی ۱۴۰۰ - شهریور انسانی ۹۹)

۱۳۷-

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
الف) تدبیر امور جهان، مستقل از خداوند	۱- شرک در خالقیت
ب) حق تصرف در جهان در کنار خداوند	۲- توحید در ولایت
ج) اعتقاد به چند خالق برای جهان	۳- شرک در ربوبیت
-	۴- شرک در ولایت

۱۳۸-

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
الف) جهان را اداره می‌کند.	۱- توحید در مالکیت
ب) حق تصرف و تغییر دارد.	۲- توحید در خالقیت
ج) در کار آفرینش شریکی ندارد.	۳- توحید در ولایت
-	۴- توحید در ربوبیت

پاسخ کامل
به سوالات زیر پاسخ کامل دهید.

۱۳۹- عقیده به توانایی پیامبر ﷺ و اولیای دین ﷺ در برآوردن حاجات انسان چه زمانی موجب شرک و چه زمانی عین توحید است؟

(دی ۱۴۰۰ - دی انسانی ۹۹ - خرداد ۹۹ - دی خارج ۹۸ - خرداد ۹۸ - دی انسانی ۹۷)

۱۴۰- آیا درخواست از اولیای الهی ﷺ در برآوردن حاجات انسان با توحید منافات دارد؟ توضیح دهید.

(خرداد ۱۴۰۰ - دی خارج ۹۹)

۱۴۱- چرا خداوند در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد؟

(خرداد خارج ۱۴۰۰ - خرداد خارج ۹۸)

۱۴۲- آیا توحید در ربوبیت بدان معنا است که انسان قدرت تدبیر ندارد؟

(دی خارج ۹۹ - شهریور خارج ۹۹)

۱۴۳- توحید در ربوبیت را تعریف کنید.

(شهریور انسانی ۹۸)

۱۴۴- آیا اجازه خداوند برای تصرف موجودات در جهان به معنای واگذاری ولایت خود به دیگری است؟

۱۴۵- چگونه کشاورز درمی‌یابد که زارع حقیقی و پرورش‌دهنده اصلی زراعت او خداست و باید شکرگزار او باشد؟

۱۴۶- کرامات و عنایات معصومین به مخلوقات و نحوه دست‌یابی به این قدرت را توضیح دهید.

یگانه بی همنا

درس

۲

مقدمه

- مهم‌ترین اعتقاد دینی، «توحید و یکتاپرستی» است.
- اسلام دین توحید و قرآن کتاب توحید است.
- در اسلام بدون اعتقاد به توحید هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد.
- توحید سرلوحه دعوت همه پیامبران بوده است.
- خداوند در قرآن کریم اخلاق، احکام و همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان را بر مدار توحید قرار داده است.
- توحید مانند روحی در پیکره معارف و احکام دین حضور دارد و به آن حیات و معنا می‌بخشد.

حدیث مرتبط

امام علی علیه السلام: «خدای من! مرا این عزت بس که بنده تو باشم و این افتخار بس که تو پروردگار منی، خدای من! تو همان گونه‌ای که من دوست دارم، پس مرا همان گونه قرار ده که تو دوست داری.»

۴) توحید در ربوبیت

رَبُّ به معنای مالک و صاحب‌اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. هر کس که خالق و مالک و ولی چیزی باشد، می‌تواند آن را تدبیر کرده و پرورش دهد. از آن‌جا که خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است، تنها رَبُّ هستی نیز می‌باشد. اوست که جهان را اداره می‌کند و آن را به سوی مقصدی که برایش معین فرموده هدایت می‌نماید و به پیش می‌برد.

● **اهمیت واژه «رَبُّ» در قرآن کریم:** بعد از واژه «الله» بیشترین فراوانی را در میان اسمای الهی دارد.

بیش از نهمصد بار در قرآن کریم آمده است. عبارت «رَبُّ الْعَالَمِينَ» نیز بیش از چهل بار در قرآن تکرار شده است.

توحید در ربوبیت بدین معنا نیست که: موجودات، به خصوص انسان، نقشی در پرورش و تدبیر سایر مخلوقات ندارند. باغبانی که زحمت می‌کشد و به پرورش درختان اقدام می‌کند، رشد درختان نتیجه تدبیر اوست.

توحید در ربوبیت بدین معناست که: باغبان و تدبیرش همه از آن خدا و تحت تدبیر او هستند.

رابطه کشاورز با کسانی که در کشت زمین او دخالتی نداشته‌اند: این کشت حاصل دسترنج خودش است.

رابطه کشاورز با خدا: هم خودش و هم نیرو و توانش از آن خداست و کشت و زرع او براساس استعدادی که خداوند در آن قرار داده رشد کرده است. در نتیجه زارع حقیقی و پرورش‌دهنده اصلی زراعت خداست و باید شکرگزار باشد.

آیه مرتبط

﴿قُلْ أَغْبِرَ اللَّهُ أَعْيُنَ رَبِّأُ وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾
 بگو آیا جز خدا پروردگاری را بطلبم
 در حالی که او پروردگار همه چیز است؟

شرک و مرئوبان

معنای شرک: شریک قراردادن برای خدا

۱) شرک در خالقیت

اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خالق آفریده‌اند.

سوال چرا خداوند در آفرینش جهان شریکی ندارد و تصور چندخدایی صحیح نیست؟

✓ **پاسخ:** این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان‌اند یا با همکاری یکدیگر این جهان را آفریده‌اند، دو معنا دارد:

۱) هر کدام از آن‌ها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند.

۲) هر یک از خدایان کمالاتی دارند که دیگری آن را ندارد و گرنه عین هم‌دیگر می‌شوند و دیگر چند خدا نیستند. چنین خدایان ناقصی، خود، به خالق کامل و بی‌نیازی نیازمند هستند که نیازش را برطرف نماید.

مثال

دریای بدون ساحل و بیکرانی که از هیچ جهت محدود نباشد، نه از جهت عمق و ارتفاع و نه طول و عرض، با این فرض دریای دومی را در کنار این دریا نمی‌توان قرار داد. روشن است که این دریا، جای خالی برای دریای دیگر قرار نمی‌دهد.

توحید

● **معنای اصل و حقیقت توحید:** اعتقاد به خدای یگانه؛ یعنی خدا بی‌همتاست و شریکی ندارد.

● **جمله «لا اله الا الله»:** رسول خدا ﷺ از همان آغاز رسالت خود، از مشرکان می‌خواست با گفتن این جمله دست از شرک و بت‌پرستی بردارند و به خدای یگانه ایمان آورند.

با گفتن این عبارت، تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می‌شود و دفاع از حقوق او بر دیگر مسلمانان واجب می‌گردد و در زمره برادران و خواهران دینی قرار می‌گیرد.

بنابراین، جمله «لا اله الا الله» فقط یک شعار نیست، بلکه پایبندی به آن، همه زندگی فرد مسلمان را در رابطه با خدا، خویشتن، خانواده، اجتماع و دیگر مخلوقات تغییر می‌دهد.

مراتب توحید

۱) توحید در خالقیت

عبارت از این است که معتقد باشیم خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است. موجودات همه مخلوق او هستند و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد.

آیه مرتبط

﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾
 خدا آفریننده هر چیزی است.

۲) توحید در مالکیت

از آن‌جا که خداوند تنها خالق جهان است، پس تنها مالک آن نیز هست؛ زیرا هر کس که چیزی را پدید می‌آورد، مالک آن است.

آیه مرتبط

﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾
 آنچه در آسمان‌ها و آنچه در زمین است، از آن خداست.

۳) توحید در ولایت

از آن‌جا که خداوند، تنها مالک جهان است، تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست و مخلوقات، جز به اجازه او نمی‌توانند در جهان تصرف کنند.

مفهوم ولایت و سرپرستی: هر کس مالک چیزی باشد، حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، اما دیگران بدون اجازه وی نمی‌توانند در آن تصرف یا از آن استفاده کنند. به این حق تصرف، ولایت و سرپرستی می‌گویند.

مفهوم اجازه ولایت و سرپرستی: چنین اجازه‌ای به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست، بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.

اگر خداوند پیامبر اکرم ﷺ را ولی انسان‌ها معرفی می‌کند، بدین معناست که ایشان را واسطه ولایت خود و رساننده فرمان‌هایش قرار داده است.

آیه مرتبط

﴿مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَ لَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾
 آن‌ها هیچ ولی (سرپرستی) جز او ندارند
 و او در فرمانروایی خویش کسی را شریک نمی‌سازد.

۲) شرک در مالکیت

اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند.

● اگر کسی معتقد به شرک در خالقیت باشد، معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود.

۳) شرک در ولایت

اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند و خودشان حق تصرف در جهان را دارا می‌باشند.

۴) شرک در ربوبیت

اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند.

اگر کسی در کنار ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حساب جداگانه باز کند و گمان کند که کسی می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند گرفتار شرک شده است.

تدبیر در قرآن

الف) سوره توحید:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾

بگو خداوند یکتاست.

پیام: حقیقت توحید و یگانگی خدا

﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾

خدا بی‌نیاز است.

پیام: خداوند کامل و بی‌نیاز است و سزاوار قصد کردن و برطرف کردن نیاز مخلوقات است. توجه تمام موجودات خواسته یا ناخواسته به سوی اوست.

﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾

نمی‌زاید و زاده نشده است.

پیام: رابطه خداوند با موجودات، رابطه آفرینش است، نه زایش. او موجودات را می‌آفریند و از نیستی به هستی می‌آورد.

﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾

و برای او هیچ همتایی نیست.

پیام: خداوند هیچ همتا و شبیهی ندارد؛ حقیقت توحید

ب) آیه ۱۶ سوره رعد:

﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بگو پروردگار آسمان‌ها و زمین کیست؟
﴿قُلِ اللَّهُ﴾ بگو خداست.

پیام: توحید در ربوبیت - کسی را می‌توانیم به عنوان رب خود انتخاب کنیم که خالق جهان است.

﴿قُلْ أَفَاتَخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ بگو آیا غیر از او سرپرستانی گرفته‌اید
﴿لَا يَمْلِكُونَ لِنَفْسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ که (حتی) اختیار سود و زیان خود ندارند؟

پیام: شرک در ولایت - کسی که اختیار سود و زیان خود را ندارد، نمی‌تواند ولی و سرپرست مردم باشد.

﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ﴾

بگو آیا نابینا و بینا برابر است؟

﴿أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ﴾

یا تاریکی‌ها و روشنایی برابرند؟

﴿أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ﴾

یا آن‌ها شریک‌هایی برای خدا قرار داده‌اند

﴿خَلَقُوا كَخَلْقِهِ﴾

که (آن شریکان هم) مثل خداوند آفرینشی

﴿فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ﴾

و در نتیجه (این دو) آفرینش بر آنان

مشتبّه شده است (و از این‌رو شریکان را

نیز مستحق عبادت دیده‌اند؟)

پیام: شرک در خالقیت - اگر آن‌چه را که مشرکان شریک خدا قرار می‌دهند، همچون خدا مخلوقاتی خلق کرده بودند در این صورت جا داشت که انسان در اعتقاد به توحید به شک بیفتد.

﴿قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾

بگو خدا آفریننده هر چیزی است

پیام: توحید در خالقیت

﴿وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّازُ﴾

و او یکتای مقتدر است.

پیام: حقیقت توحید و یگانگی خدا - «واحد قهار» بودن خداوند به معنای آن است که جای خالی برای غیر باقی نگذاشته است تا آن غیر، خود را نشان دهد.

مرز توحید و شرک

سؤال

اگر کسی پزشک را وسیله درمان بداند، مشرک است؟
اگر کسی از غیر خدا درخواست کمک کند، گرفتار شرک شده است؟
اگر کسی دعا را وسیله جلب مغفرت الهی و صدقه را وسیله دفع بلا بداند، مشرک است؟
آیا توسل به پیامبران و معصومین شرک به حساب می‌آید؟

پاسخ

۱) خداوند رابطه علیت را میان پدیده‌های جهان حاکم کرده است. مثال: آتش موجب گرما و روشنی و دارو سبب شفا و پزشک وسیله درمان، معمار عامل بنای ساختمان و معلم وسیله تعلیم و تربیت است. در امور معنوی نیز دعا سبب آمرزش، صدقه موجب دفع بلا و صلّه رحم موجب افزایش طول عمر است.
همه این روابط توسط خود خداوند طراحی شده و به اذن و اراده او صورت می‌گیرد؛ بنابراین، کسی که برای آموختن نزد معلم یا برای درمان نزد پزشک می‌رود نه تنها آن‌ها را شریک خداوند قرار نداده، بلکه به قانون الهی عمل کرده است.
۲) همان‌گونه که درخواست از پزشک برای درمان بیمار منافاتی با توحید ندارد، درخواست از اولیای الهی برای اجابت خواسته‌ها منافاتی با توحید ندارد. پزشک به واسطه استفاده از اسباب مادی و اولیای الهی به واسطه اسباب غیرمادی و با اذن خدا این کار را انجام می‌دهند.

● عقیده به توانایی پیامبر اکرم ﷺ و اولیای دین در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) وقتی موجب شرک است که: این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم.

وقتی عین توحید است که: این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیای از خداوند و به اذن خدا بدانیم.

پاسخ‌سؤالات درس ۲

۷۲. توحید در مالکیت
۷۳. توحید در ولایت
۷۴. گزینه «الف»
۷۵. شرک در خالقیت
۷۶. عبارت: «لا اله الا الله»
۷۷. بگو: «آیا جز خدا پروردگاری را بطلبیم، در حالی که او پروردگار همه چیز است.» - توحید در ربوبیت
۷۸. اصل و حقیقت توحید به معنای اعتقاد به خدای یگانه است که شریک و همتایی ندارد.
۷۹. گزینه «الف»
۸۰. خالق جهان است.
۸۱. توحید در ربوبیت - شرک در ولایت
۸۲. سود و زیان خود - ولی و سرپرست
۸۳. اگر آن چه را که مشرکان شریک خدا قرار می‌دهند، همچون خدا مخلوقاتی خلق کرده بودند، در این صورت جا داشت که انسان به شک بیفتد.
۸۴. بنده - پروردگار
۸۵. به معنای آن است که جای خالی برای غیر باقی نگذاشته تا آن غیر، خود را نشان دهد.
۸۶. زمانی که بنده‌ای به او احسان می‌کند و نیازش را برطرف می‌سازد، هم انسان از او تشکر می‌کند و هم شکرگزار خداوند می‌شود.
۸۷. صحیح
۸۸. صحیح
۸۹. صحیح
۹۰. صحیح
۹۱. غلط (توحید در ربوبیت بدان معنا نیست که موجودات، نقشی در پرورش ندارند).
۹۲. صحیح
۹۳. غلط (شرک در ربوبیت یعنی اعتقاد به این که در کنار خداوند، دیگران نیز تدبیر جهان را بر عهده دارند).
۹۴. صحیح
۹۵. غلط (عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در برآوردن حاجات انسان موجب شرک نیست).
۹۶. غلط (برای قبول توحید در ربوبیت، لازم نیست هرگونه اثرگذاری را از اشیا و یا انسان‌ها سلب کنیم).
۹۷. غلط (توحید در خالقیت بدان معناست که خداوند تنها مبدأ جهان است).
۹۸. غلط (اجازه تصرف به معنای واگذاری ولایت به دیگری نیست، بلکه خداوند او را مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است).
۹۹. صحیح
۱۰۰. غلط (عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین در برآوردن حاجات انسان، تنها به زمان حیات ایشان اختصاص ندارد، زیرا روح مطهر ایشان زنده است).
۱۰۱. توحید
۱۰۲. ولایت و سرپرستی
۱۰۳. خالقیت
۱۰۴. ولایت
۱۰۵. ربوبیت
۱۰۶. محدود - ناقص
۱۰۷. ولایت
۱۰۸. توحید
۱۰۹. خالق
۱۱۰. واسطه - فرمان‌هایش
۱۱۱. تدبیر
۱۱۲. خالقیت
۱۱۳. ربوبیت
۱۱۴. از خود آن‌ها (مستقل از خدا)
۱۱۵. تکفیری‌ها
۱۱۶. ربوبیت

این توانایی تنها به زمان حیات دنیوی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اختصاص ندارد و پس از رحلت ایشان نیز استمرار دارد؛ زیرا روح مطهر ایشان، پس از رحلت زنده است و می‌تواند به انسان‌ها یاری رساند. اگر ما از رسول خدا صلی الله علیه و آله چیزی درخواست کنیم، از جسم ایشان نیست، بلکه از حقیقت روحانی و معنوی ایشان است.

تکفیری‌ها: هیچ گروهی از مسلمانان غیر از این جریان، درخواست از پیامبر و اولیای دین را شرک آلود نمی‌دانند.

پیروان این جریان فکری خشک و غیرعقلانی با تفکر غلطی که درباره توحید و شرک دارند، هر مسلمانی را که مانند آن‌ها نمی‌اندیشد، مشرک و کافر می‌خوانند و گاه کشتن را او واجب می‌شمارند. این جریان بزرگ‌ترین ضربه را بر اسلام وارد کرده و سبب تفر برخی از مردم جهان از اسلام شد. پیروان این جریان می‌گویند توسل به پیامبران و معصومین، طلب دعا و شفیع قراردادن دیگران برای این که خدا انسان را ببخشد، شرک است.

چندکلمه تکمیلی

۱ قرآن کریم، بارها تأیید داشتن موجودات گوناگون را در عالم یادآوری کرده است. مثال در قرآن آمده، «در غسل برای مردم شفاست.» از زبان حضرت عیسی فرموده: «من برایتان از خاک پرنده‌ای می‌سازم و در آن می‌دمم و آن خاک به اذن خداوند پرنده می‌شود.»

برای قبول توحید در ربوبیت ضرورتی ندارد که هرگونه اثر را از اشیا و یا انسان‌ها سلب کنیم. می‌توان با قبول اثر مخلوقات، این اثر را از خداوند بدانیم، نه مستقل و بی‌نیاز از خدا.

خداوند برای شفابخشی فقط یک راه (دارو) قرار نداده، بلکه فراتر از راه‌های مادی، راه‌های معنوی نیز قرار داده است. اولیای الهی هم که مراحل کمال و بندگی را پیموده‌اند، وسیله و طریق این شفابخشی هستند.

نحوه برخورد انسان موحد با شفا یافتن: وقتی دارویی مصرف می‌کند، توجه دارد که این اثرگذاری را خداوند به آن دارو عنایت کرده، از این رو از خداوند سپاسگزاری می‌کند. زمانی که بنده‌ای به او احسان می‌کند و نیازش را برطرف می‌سازد، هم از آن انسان تشکر می‌کند و هم شکرگزار خداوند می‌شود.

حدیث مرتبط

امام رضا علیه السلام: «من لم یشکر : هر کس نعمت‌دهنده از المَعْمِیْمِ مِنَ المَخْلُوقِیْنِ، لم یشکر : مخلوقات را شکر نکند، شکر خداوند را الله عَزَّ وَ جَلَّ»
به جا نیاورده است.

۲ آنان که با ایمان و عمل صالح و پیمودن صراط مستقیم، مراحل کمال را می‌پیمایند و به قرب الهی می‌رسند، پاداش‌هایی دریافت می‌کنند که کرامات و عنایات به مخلوقات، جلوه کوچکی از آن است.

عده‌ای که منکر این کرامات برای معصومین هستند، تفاوتی میان وجود مقدس این بزرگواران با انسان‌های معمولی و یا انسان‌های گنهکار نمی‌بینند. نظام خلقت مبتنی بر حق است، هر انسانی در مسیر بندگی پیش رود، در پیشگاه خداوند منزلت و قدرتی می‌یابد که برتر از قدرتهای طبیعی است و این توانایی جزء قانونمندی الهی و زیبایی نظام هستی است.

مثال در قرآن کریم می‌خوانیم که وزیر سلیمان، آصف بن برخیا، در یک لحظه تخت بلقیس (ملکه سبا) را از مسافتی طولانی منتقل کرد.

این‌ها نشان‌دهنده آن است که انسان با طی مراتب بندگی می‌تواند به اذن خداوند به چنین توانایی‌هایی در عالم هستی برسد.

۱۱۷. حق - بندگی

۱۱۸. زمانی که این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم.

۱۱۹. اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خدا و به اذن خدا بدانیم، عین توحید است.

۱۲۰. توحید در ولایت

۱۲۱. توحید

۱۲۲. شرک در ولایت

۱۲۳. اعتقاد به خدای یگانه که بی همتاست و شریکی ندارد.

۱۲۴. بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.

۱۲۵. ربّ به معنای مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست.

۱۲۶. این باغبان و تدبیرش همه از آن خدا و تحت تدبیر او هستند.

۱۲۷. چون روح مطهر رسول خدا ﷺ پس از رحلت زنده است و می تواند به انسان‌ها یاری برساند.

۱۲۸. تأثیر داشتن موجودات گوناگون را در عالم یادآوری کرده است.

۱۲۹. آنان که با ایمان و عمل صالح و پیمودن صراط مستقیم، مراحل کمال را می پیمایند و به قرب الهی می رسند.

۱۳۰. نشان دهنده آن است که انسان با طّی مراتب بندگی می تواند به اذن خداوند به توانایی‌هایی برتر از قدرت‌های طبیعی برسد.

۱۳۱. الف) عبارت از این است که معتقد باشیم خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است. موجودات همه مخلوق او هستند و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد.

ب) اعتقاد به این که علاوه بر خدا و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند و خودشان حق تصرف در جهان را دارا می باشند.

ج) اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خالق آفریده اند، گرفتار شرک در خالقیت شده است.

د) اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند.

ه) از آن جا که خداوند، تنها مالک جهان است، تنها ولیّ و سرپرست جهان نیز هست و مخلوقات، جز به اجازه او نمی توانند در جهان تصرف کنند.

و) از آن جا که خداوند تنها خالق جهان است، پس تنها مالک آن نیز هست زیرا هر کس که هر چیزی را پدید می آورد، مالک آن است.

ز) از آن جا که خداوند تنها خالق، مالک و ولیّ جهان است، تنها ربّ هستی نیز می باشد. اوست که جهان را اداره می کند و آن را به سوی مقصدی که برایش معین فرموده، هدایت می نماید و به پیش می برد.

ح) اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند.

ط) پیروان جریان فکری خشک و غیرعقلانی که با تفکر غلطی که درباره توحید و شرک دارند، هر مسلمانی را که مانند آن‌ها نمی اندیشد، مشرک و کافر می خوانند و گاه کشتن او را واجب می شمارند. پیروان این جریان می گویند

توسل به پیامبران و معصومین شرک است. طلب دعا و شفیع قراردادن دیگران برای این که خدا انسان را ببخشد، شرک است و هم چنین معتقدند این گونه افراد کافر هستند و مسلمان محسوب نمی شوند. متأسفانه این جریان، بزرگترین

ضربه را به اسلام وارد کرد و سبب تنفر برخی از مردم جهان از دین اسلام شد.

۱۳۲. گزینه «الف»

۱۳۳. گزینه «الف»

۱۳۴. گزینه «ب»

۱۳۵. گزینه «ب»

۱۳۶. گزینه «ج»

۱۳۷. الف) ۳ (ب) ۴ (ج) ۱

۱۳۸. الف) ۴ (ب) ۳ (ج) ۲

۱۳۹. عقیده به توانایی پیامبر اکرم ﷺ و اولیای دین ﷺ در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) وقتی موجب شرک است که این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند و به اذن خدا بدانیم عین توحید است و از این جهت مانند اثر شفابخشی داروست که خداوند به آن بخشیده است.

۱۴۰. خیر، عقیده به توانایی پیامبر اکرم ﷺ و اولیای دین ﷺ در برآوردن حاجات انسان وقتی موجب شرک است که این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند و به اذن خدا بدانیم، عین توحید است.

۱۴۱. این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان‌اند، یا با همکاری یکدیگر این جهان را آفریده‌اند، به معنای آن است که هر کدام از آن‌ها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی توانند کل جهان را خلق کنند. هم چنین به معنای آن است که هر یک از خدایان کمالاتی دارند که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین همدیگر می شوند و دیگر چند خدا نیستند. چنین خدایان ناقصی، خود، نیازمند هستند و هر یک از آن‌ها به خالق کامل و بی نیازی احتیاج دارد که نیازش را برطرف نماید. پس تصور چندخدایی صحیح نیست و خدای واحد آفریننده جهان است.

۱۴۲. توحید در ربوبیت بدان معنا نیست که موجودات، به خصوص انسان، نقشی در پرورش و تدبیر سایر مخلوقات ندارند. باغبانی که زحمت می کشد و به پرورش درختان اقدام می کند، رشد این درختان نتیجه تدبیر اوست، بلکه، توحید در ربوبیت بدین معناست که این باغبان و تدبیرش همه از آن خدا و تحت تدبیر او هستند.

۱۴۳. ربّ به معنای مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. هر کس که خالق و مالک و ولیّ چیزی باشد، می تواند آن را تدبیر کرده و پرورش دهد. از آن جا که خدا تنها خالق، مالک و ولیّ جهان است، تنها ربّ هستی هم است. او جهان را اداره می کند و آن را به سوی مقصدی که برایش معین فرموده، هدایت می نماید و به پیش می برد.

۱۴۴. چنین اجزاهای به معنای واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست، بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است. اگر خداوند پیامبر اکرم ﷺ را ولیّ انسان‌ها معرفی می کند، بدین معناست که ایشان را واسطه ولایت خود و رساننده فرمان‌هایش قرار داده است.

۱۴۵. کشاورز وقتی رابطه خود را با خدا بررسی می کند، می بیند که هم خودش و هم نیرو و توانش از آن خداست و کشت و زرع او براساس استعدادی که خداوند در آن قرار داده رشد کرده و محصول داده است.

۱۴۶. آنان که با ایمان و عمل صالح و پیمودن صراط مستقیم، مراحل کمال را می پیمایند و به قرب الهی می رسند، پاداش‌هایی دریافت می کنند که کرامات و عنایات به مخلوقات، جلوه کوچکی از آن است. عده‌ای که منکر این کرامات برای معصومین هستند، تفاوتی میان وجود مقدس این بزرگواران با انسان‌های معمولی و یا انسان‌های گنهگار نمی بینند. نظام خلقت مبتنی بر حق است. هر انسانی در مسیر بندگی پیش رود، در پیشگاه خداوند منزلت و قدرتی می یابد که برتر از قدرت‌های طبیعی است و این توانایی جزء قانون‌مندی الهی و زیبایی نظام هستی است.

